

Region Dalarnas hållbarhetsredovisning och klimatbokslut 2023

Förord

Region Dalarna är del av en globaliserad värld med geopolitiska spänningar där demokratin är på tillbakagång i flera länder. Klimatförändringarna blir allt mer påtagliga och är ett allvarligt säkerhetsshot eftersom de förstärker och skapar konflikter i kampen om begränsade naturresurser. Idag lever en stor del av jordens population under omständigheter där de är mycket sårbara för klimatförändringarnas negativa konsekvenser. Torka, vattenbrist, översvämningar, extrema väderhändelser och havsnivåhöjningar är att vänta och innebär försvårad livsmedelsproduktion och kraftigt ökade livsmedelspriser som underblåser ekonomiska svårigheter, social oro samt ökar risken för väpnade konflikter och ökade flyktingströmmar.

2023 har även varit ett år då mänskliga rättigheter på många sätt har utmanats, inte bara i omvärlden utan också hos oss i Dalarna. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna har fyllt 75 år men människors fri- och rättigheter kränks, även i Sverige och i Dalarna. Skillnaden i medellivslängd mellan olika delar av befolkningen i Sverige och Dalarna ökar fortsatt och förklaras av att de förhållanden, villkor och miljöer som människor lever i skiljer sig allt mer mellan människor i olika sociala positioner. Växande skillnader i livsvillkor skapar inte bara skillnader i hälsa utan motverkar även sammanhållning, tillit och trygghet i samhället, vilket i förlängningen påverkar demokratin genom skillnader i valdeltagande, i faktiskt eller upplevt inflytande samt i delaktighet och engagemang. Utanförskapet växer med ökade klyftor och kriminalitet i spåren.

Region Dalarna står inför stora ekonomiska utmaningar som beror på flera saker. Dels det samhällsekonomiska läget med hög inflation och låg tillväxt. Dalarna står därtill inför ett läge med arbetskraftsbrist, minskad skattekraft och ökad efterfrågan på välfärdstjänster.

Inget av ovanstående fenomen uppträder isolerat från ett annat, de hänger samman och är kopplade till varandra i ett system. Därför behöver även nödvändiga förändringar göras som delar av en helhet och för Region Dalarnas del, liksom för övriga samhället, är det därför angeläget att söka lösningar som hanterar flera utmaningar samtidigt.

Nu och i framtiden är Region Dalarna en central samhällsaktör med ett viktigt välfärdsuppdrag. Vi ska ta vårt samhällsansvar och inte skjuta vare sig ekonomiska, sociala eller miljömässiga kostnader på kommande generationer. För att möta dessa utmanande tider behövs omställning via prioriteringar och utveckling. Omställning kan göras på ett sätt där perspektiv vägs mot varandra för att landa i det mest välbalanserade alternativet som ger bästa möjliga kortsiktiga effekt här och nu men med siktet inställt på nästa generations förutsättningar och behov. Tillsammans bygger vi en gemensam välfärd vi är stolta över, både idag och i framtiden.

Jonatan Alamo Block

Planeringsdirektör

Evelina Hilmersson

Hållbarhetschef

Innehåll

Förord	2
Sammanfattning	4
Inledning	6
Agenda 2030	6
Sveriges genomförande av Agenda 2030 (Prop. 2019/20:188).....	6
Region Dalarnas Regionplan 2024-2026 (RS2023/728).....	6
Region Dalarnas hållbarhetspolicy (RD19/03346)	6
Region Dalarnas hållbarhetsprogram (RD20/01644).....	7
Dalastrategin 2030 – tillsammans för ett hållbart Dalarna (RD19/02062).....	7
Hållbarhetsredovisningens disposition	7
Prioriterade rekommendationer	8
Delmålsuppföljning	11
Social hållbarhet	11
Ekonomisk hållbarhet	16
Miljömässig hållbarhet	20
REGION DALARNAS KLIMATBOKSLUT 2023	25
Tabell 1	25
Bild 1. Region Dalarnas klimatpåverkan 2023 enligt GHG-protokollet.....	26
Bild 2. Fördelning av Region Dalarnas klimatpåverkan 2023	27
Tabell 2	28
Analys och slutsatser.....	29
Bilaga 1. Rekommendationer från hållbarhetsredovisning 2022	34
Bilaga 2. Klimatbokslut - metod, avgränsningar, källor	38
Metod.....	38
Avgränsningar.....	38
Konsumtion.....	38
Medicinska gaser.....	39
F-Gas.....	39
Transporter	39
Avfall	39
Finanser.....	39
Källor.....	39

Sammanfattning

Tre prioriterade rekommendationer från 2023 och en ny

Utöver de rekommendationer som i Region Dalarnas hållbarhetsredovisning för 2022 återfanns under respektive delmål (se bilaga 1) kunde Region Dalarnas fullmäktige förra året besluta om tre prioriterade rekommendationer som är av särskild vikt att genomföra.

För 2024/2025 föreslås att dessa tre områden, för vilka insatser under 2023/2024 beskrivs här nedan, ska vara fortsatt prioriterade med tillägg av en fjärde prioriterad rekommendation: Hållbarhetsintegrering av styrning och ledning.

- **Säkerställ invånarnas inflytande och delaktighet** - Utredning pågår om Region Dalarnas arbete för mänskliga rättigheter där en del rör delaktighet och inflytande för invånare. Ordinarie Funktionshindersråd (FRID) samt Pensionärsråd samt tillhörande presidier har genomförts reglementsenligt. Kopplat till Funktionshindersrådet har fokusgrupper inom bygg samt kollektivtrafik genomförts. Ett öppet samråd har hållits för respektive nationell minoritetsgrupp sverigefinnar och samer. Arbete har påbörjats för att skapa fokusgrupper inom kultur och digitalisering. Invånare har kunnat lämna in synpunkter genom det digitala forumet Medborgarnas förslagslåda, som finns på regionens externa webbsida. Under 2023 har 50 ärenden registrerats.
- **Stärk det systematiska arbetet för hållbar upphandling** - Hösten 2023 anställdes en hållbarhetssamordnare på upphandlingsavdelningen vars ansvar är att samordna miljömässig och social kravställning i prioriterade upphandlingar. Ett arbete pågår med att ta fram en riktlinje för hållbar upphandling. Regionstyrelsen har beslutat om nya villkor för hållbara leveranskedjor, som kopplar till mänskliga rättigheter, arbetares rättigheter, miljö och affärsetik i hela leveranskedjan. Hållbarhetsprioriterade upphandlingar kommer under 2024 riktas mot livsmedel, trafik och fordonsupphandlingar.
- **Minska klimatpåverkan från förbrukningsartiklar** - Under 2023 fastställdes Handlingsplan miljö för Hälso- och sjukvård Dalarna 2024-2030, där ingår bland annat framtagandet av riktlinje för hållbar resursanvändning med syfte att minska miljö- och klimatpåverkan från användning av förbrukningsartiklar. Region Dalarna deltar sedan 2023 i ett nationellt nätverk via SKR för att gemensamt utveckla och utbyta erfarenheter för minskad miljö- och klimatpåverkan från användning av förbrukningsartiklar.
- **Hållbarhetsintegrering av styrning och ledning (Ny!)** - Styrningen inom hållbarhetsområdet behöver förtydligas för att stärka ägarskap i organisationens alla delar. I granskning av Region Dalarnas arbete med Agenda 2030 från 2022 lyfts utveckling av verksamhetsstödet och ledningssystemet fram som viktiga åtgärder, samt behov av att information sprids och förståelse skapas på alla nivåer i organisationen gällande hur Region Dalarna ska styra, arbeta med, följa upp och återrapportera hållbarhet. En av slutsatserna från Region Dalarnas hållbarhetsredovisning 2022 var att styrningen inom hållbarhetsområdet behöver förtydligas i organisationens alla delar och hållbarhetsperspektivet synliggöras i Region Dalarnas övergripande planeringsprocess. Mot denna bakgrund lyfts hållbarhetsintegrering fram som en ny prioriterad rekommendation där hållbarhetsintegrering av centrala styr- och ledningsprocesser är av största vikt.

Delar av hållbarhetsprogrammets delmål och nyckeltal

Året 2023 inleddes med en drastisk försämring av den ekonomiska situationen i Region Dalarna. En handlingsplan togs fram för att genom utveckling, omställning och prioriteringar på ett långsiktigt ekonomiskt sätt möta regionens framtida utmaningar. Hanteringen av ett växande ekonomiskt underskott har präglat hela 2023.

Den pressade ekonomiska situationen har under 2023 aktualiserat behovet av hållbarhetssäkring av Region Dalarnas budget-, planerings- och uppföljningsprocesser för att säkerställa kvalitet och resurseffektivitet på ett socialt och miljömässigt hållbart sätt.

Region Dalarna har i samarbete med Länsstyrelsen Dalarna ytterligare förankrat och förberett utvecklingen av en samverkansstruktur i länet till stöd för det lokala tvärsektoriella arbetet för god och jämlik hälsa i ett hållbart Dalarna. Omställningen till Nära vård är en viktig del i det lokala tvärsektoriella arbetet, men omställningsarbetet går långsamt.

Etableringen av familjecentraler i Dalarnas kommuner går långsamt. Det är något enklare att etablera samordnade eller samlokaliserade ungdomshälsor varför utvecklingstakten för dessa är något högre. Andelen unga som anger att de mår bra varje dag/ofta har för pojkarna sjunkit från en mycket hög andel 2021 (93-96%) till samma nivå som hos flickorna (80-85%), således en försämring totalt sett. Andelen 4-åringar med obesitas har minskat sedan 2021, både bland flickor och pojkar. Mycket talar för att det kan vara förstärkt av en pandemieffekt.

Handlingsplan miljö för Hälso- och sjukvård Dalarna 2024-2030 (HSN 2024/1598) har fastställts. Mängden avfall per vårdtillfälle har sjunkit från 42 kg, 2022, till 38 kg, 2023. Materialåtervinningsgraden har dock minskat. Under 2023 påbörjades en utredning för att öka cirkulationen av möbler inom regionen. Mängden matsvinn för patientmåltider är fortsatt hög, implementeringen av ett nytt måltidssystem för patientmåltider har påbörjats.

Enligt Region Dalarnas Mötes- och resepolicy (RD19/03580) ska ett fossilfritt resande prioriteras. Tjänsteresorna är 2023, tillbaka på nivåer som före pandemin. För att minska utsläppen från tjänsteresorna krävs insatser som ökar följsamheten till riktlinjerna samt fordon som drivs av fossilfria drivmedel. Omställningen av Region Dalarnas personbilar till eldrift går långsamt och utgjorde under 2023 endast 2 procent, vilket är långt ifrån målvärdet på 25 procent till 2025. På grund av avslutat avtal för resebyråjänster under 2023 är det inte möjligt att följa upp resor som bokats via resebyrå, såsom tåg och flyg. Klimatpåverkan från regionens gods-transporter har minskat som ett resultat av en högre andel HVO100 under 2023. Det ansträngda ekonomiska läget riskerar dock påverka denna utveckling negativt.

Klimatbokslut

Utfallet för Region Dalarnas klimatbokslut 2023 visar en ökad klimatpåverkan från regionens verksamheter jämfört med basåret 2018. Regionens utsläpp under 2023 beräknades till 22 994 ton CO₂-ekvivalenter (exklusive kapitalplaceringar) och ökade med 3 500 ton CO₂-ekvivalenter mot föregående år. Ökningen beror främst på ökad klimatpåverkan från kollektivtrafiken och användning av förbrukningsartiklar. Förändrad rapportering från transportföretagen för kollektivtrafiken under 2023 försvårar jämförelse mot basåret, 2018.

Inköp av förbrukningsartiklar utgör den enskilt största utsläppsposten i klimatbokslutet och det är angeläget att vidta åtgärder för att minska denna påverkan, exempelvis genom utbyte och/eller ändrad användning av produkter.

För merparten av utsläppsposterna är klimatpåverkan nästintill konstant över tid, endast mindre variationer i utsläppsvärden förekommer mellan åren. Arbetet med att minska klimatpåverkande utsläpp behöver intensifieras genom tydliga prioriteringar med avsikt att nå största möjliga effekt.

Det är viktigt att belysa att klimatbokslutet endast omfattar delar av Region Dalarnas verksamhetsområden och aktiviteter. Avgränsningar är nödvändiga utifrån tillgängligheten av data samt relevans. Allt eftersom klimatarbetet fortskrider behövs ett kontinuerligt utvecklingsarbete av kategoriindelning, underlag och utsläppsfaktorer samt koppling till annat arbete och befintliga system i regionen. I klimatbokslutet för 2023 har en revidering av indelningen av utsläppen

i scope genomförts för att bättre harmonisera med SKR:s *Vägledning för regionernas klimatredovisning*.

Region Dalarnas hållbarhetsvision 2030

Region Dalarna bidrar aktivt till ett samhälle som är extra starkt för dem som mest behöver det. Det är ett jämställt samhälle där skillnaderna i livsvillkor människor emellan minskar och som säkerställer att barn och unga i Dalarna har jämlika uppväxtvillkor och att deras rättigheter tas tillvara. Region Dalarna konsumerar och producerar hållbart utan att skada miljö, ekosystem eller människors hälsa. Region Dalarna bedriver god ekonomisk hushållning baserad på social och miljömässig hållbarhet.

Region Dalarnas hållbarhetsprogram 2022-2025 (RD20/01644/2836),
Regionfullmäktige 2021-11-15

Inledning

Region Dalarnas hållbarhetsredovisning 2023 bygger på uppföljningen av delmål och nyckeltal i Region Dalarnas hållbarhetsprogram 2022-2025 (hädanefter hållbarhetsprogrammet) samt tillhörande reviderade nyckeltalsbilaga. Till hållbarhetsredovisningen hör även den årliga uppföljningen av regionens klimatpåverkan, klimatbokslutet.

Basen i Region Dalarnas arbete för ett hållbart samhälle utgörs av kärnverksamheterna såsom ansvaret för hälso- och sjukvård, tandvård, kollektivtrafik, hjälpmedel och folkhögskolor samt arbetet med folkbildning, forskning, folkhälsa, kultur och utvecklingsfrågor inom infrastruktur, näringsliv, arbetsmarknad och miljö.

Arbetet för hållbar utveckling innebär en långsiktig, stegvis men beslutsam omställning av samhället som helhet vilket också betonas i flera viktiga styrdokument på olika nivåer:

Agenda 2030

De 17 integrerade och odelbara målen i Agenda 2030 som antagits av FN:s medlemsländer 2015 speglar komplexiteten i samhällets utmaningar, globalt och lokalt. För att nå målen krävs både en välfungerande samverkan och ökad förståelse för helheten i alla delar av samhället på alla nivåer. Detsamma gäller hållbarhetsprogrammet.

Sveriges genomförande av Agenda 2030 (Prop. 2019/20:188)

Sveriges riksdag har beslutat att Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Det samlade arbetet på lokal och regional nivå innebär ett viktigt bidrag till agendans genomslag på nationell och internationell nivå.

Region Dalarnas Regionplan 2024-2026 (RS2023/728)

Regionplanen tar sin utgångspunkt i bland annat Agenda 2030 och alla människors lika rättigheter och okränkbara värde. Regionen ska verka för att Dalarna har en hållbar utveckling ur de tre perspektiven social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet.

Region Dalarnas hållbarhetspolicy (RD19/03346)

Policyn sammanfattar Region Dalarnas angreppssätt i hållbarhetsarbetet. Region Dalarna ska främja en kunskapsbaserad helhetssyn hos alla förvaltningar samt underlätta beslut och åtgärder i de ordinarie verksamheternas dagliga arbete för en successiv omställning av regionen till en hållbar välfärdsorganisation med ökat fokus på utfall som är förenade med Agenda 2030.

Region Dalarnas hållbarhetsprogram (RD20/01644)

Hållbarhetsprogrammet bygger på Agenda 2030 och är färdplanen för Region Dalarnas omställning till en hållbar organisation. Programmet är vägledande för Region Dalarnas samtliga verksamheter och integrerat i ordinarie styrning och ledning. Hållbarhetsprogrammets mål bildar utgångspunkt för Region Dalarnas nämnder att formulera konkreta mål för respektive verksamhet.

Dalastrategin 2030 – tillsammans för ett hållbart Dalarna (RD19/02062)

Dalastrategin har sin grund i Region Dalarnas uppdrag att utarbeta och fastställa en regional utvecklingsstrategi för länet och därtill samordna strategins genomförande och uppföljning. Genom ett utmaningsdrivet angreppssätt inom de tre målområdena *Ett klimatsmart Dalarna*, *Ett konkurrenskraftigt Dalarna* och *Ett sammanhållet Dalarna* bidrar Dalarna till ett genomförande av Agenda 2030.

Hållbarhetsredovisningens disposition

Hållbarhetsredovisningen ska svara på hur väl Region Dalarna lever upp till målen i hållbarhetsprogrammet. Redovisningen för 2023 rymmer följande delar:

Uppföljning av prioriterade rekommendationer + en ny prioriterad rekommendation

Utöver de rekommendationer som i redovisningen för 2022 återfanns under respektive delmål kunde Region Dalarnas fullmäktige besluta om tre prioriterade rekommendationer som är av särskild vikt att genomföra. Arbetet som inletts för att genomföra dessa beskrivs i denna redovisning. Till detta läggs i denna redovisning ny prioriterad rekommendation: *Hållbarhetsintegrering av styrning och ledning*.

Delmålsuppföljning

Till varje delmål knyts ett varierande antal nyckeltal. Dessa följs upp på olika sätt beroende på vilken typ av data som används. De nyckeltal som utgår från extern data från exempelvis Statistiska centralbyrån (SCB) hämtas från respektive databas. Mycket information kommer från Region Dalarnas egna system och verksamheter. Majoriteten av dessa har tagits fram tillsammans med verksamhetsföreträdare.

Till senaste årets uppföljning av hållbarhetsprogrammets delmål gjordes en genomgång av nämndernas verksamhetsberättelser inklusive bilagor för 2022 där aktiviteter som relaterade till delmålen identifierades. Utifrån denna analys av verksamhetsberättelserna, nyckeltalens uppföljning samt dialoger med verksamhetsföreträdare kunde ett antal utvecklingsområden och rekommendationer beskrivas under respektive delmål. Dessa utvecklingsområden och rekommendationer kvarstår i hög grad även för 2023. Rekommendationerna från Region Dalarnas hållbarhetsredovisning för 2022 finns redovisade i Bilaga 1.

Klimatbokslut

Uppföljning av regionens klimatmål sker i ett årligt klimatbokslut. Stor del av den data som utgör underlaget till klimatbokslutet kommer från Region Dalarnas system och verksamheter. Majoriteten av dessa har tagits fram tillsammans med verksamhetsföreträdare.

Klimatbokslutet ger en övergripande teoretisk bild av den klimatpåverkan som regionens verksamheter ger upphov till och är därför ett viktigt underlag för strategiska beslut på ledningsnivå som bidrar till minskad klimatpåverkan. Bokslutet omfattar dock inte hela Region Dalarnas verksamhet, avgränsningar är nödvändiga utifrån tillgängligheten av data och relevans. Allt eftersom klimatarbetet fortskrider behövs ett fortsatt kontinuerligt utvecklingsarbete av kategoriindelning, underlag och utsläppsfaktorer samt koppling till annat arbete och befintliga system i regionen.

Prioriterade rekommendationer

I Region Dalarnas hållbarhetsredovisning 2022 lyftes tre prioriterade rekommendationer fram och under 2023 har särskilt fokus lagts på dess genomförande. Nedan beskrivs det arbete som genomförts och påbörjats under 2023 inom ramen för de tre prioriterade rekommendationerna samt en ny prioriterad rekommendation: *Hållbarhetsintegrering av styrning och ledning*.

Under 2024/2025 föreslås dessa områden vara fortsatt prioriterade.

Säkerställ invånarnas inflytande och delaktighet

Inflytande och delaktighet för invånare är en grundläggande beståndsdel i ett demokratiskt samhälle, där det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt ska tas till vara. Delaktighet och inflytande är därtill ett led i att hantera dagens komplexa samhällsutmaningar samt en nyckel till verksamhetsutveckling och tjänstedesign. Området styrs av allt från FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter och Agenda 2030, till lagar och grundlag såsom Regeringsformen, Kommunallag, Barnkonventionen, Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket. Region Dalarna har idag flera forum för inflytande och delaktighet, men det finns behov av ett fortsatt utvecklingsarbete för att ytterligare strukturera och systematisera arbetet.

Aktiviteter som genomförts under 2023/2024:

- Utredning har påbörjats gällande Region Dalarnas arbete för mänskliga rättigheter där en av utredningens delar inbegriper delaktighet och inflytande för invånare. Detta berör dock ej verksamheternas brukar- och patientråd. Utredningen ska slutrapporteras Q2 2024.
- Funktionshindersråd (FRID) samt Pensionärsråd har genomförts med fyra möten samt tillhörande presidier för respektive grupp.
- Kopplat till Funktionshindersrådet har fokusgrupper inom bygg samt kollektivtrafik genomförts. Arbete har påbörjats för att skapa fokusgrupper inom kultur och digitalisering.
- Ett öppet samråd har genomförts för respektive nationell minoritetsgrupp sverigefinnar och samer.
- Invånare har kunnat lämna in synpunkter genom det digitala forumet Medborgarnas förslagslåda, som finns på regionens externa webbsida. Under 2023 har 50 ärenden registrerats.
- Region Dalarnas verksamheter har genomfört brukar- och patientråd.

Rekommenderade åtgärder inför 2024/2025:

- Genomför de åtgärder som inbegriper delaktighet och inflytande för invånare som föreslås i utredning gällande Region Dalarnas arbete för mänskliga rättigheter.

Stärk det systematiska arbetet för hållbar upphandling

Hållbar offentlig upphandling är ett av de mest verksamma styrmedlen för att påverka hållbar utveckling och regional tillväxt. Lagen om offentlig upphandling 4 kap, 3§ slår fast att upphandlande myndighet bör beakta miljöhänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta. Genom att ställa miljömässiga och sociala krav kan offentliga verksamheter driva på hållbar utveckling hos leverantörer och spela en viktig roll i genomförandet av de globala målen för hållbar utveckling, Agenda 2030. I hållbarhetsredovisning 2022 identifierades att Region Dalarna saknade strategiskt och systematiskt

arbete för att ställa hållbarhetskrav i upphandling. Även otydlighet gällande gränsdragning, uppdrag och prioriteringar kunde identifieras. Under 2023 har flera steg tagits för att utveckla området. Region Dalarnas utmanande ekonomiska läge kan eventuellt försvåra kravställning kopplat till social och miljömässig hållbarhet i de fall krav antas fördyra upphandlingen.

Aktiviteter som genomförts under 2023/2024:

- Hållbarhetssamordnare på Upphandlingsavdelningen har rekryterats för att samordna miljömässig och social kravställning i prioriterade upphandlingar.
- Framtagning av riktlinje för hållbar upphandling har påbörjats, med publicering Q2 2024.
- Upphandlingsområden för hållbarhetsprioriterade upphandlingar har tagits fram och kommer under 2024 riktas mot livsmedel, trafik och fordon.
- Reviderad version av uppförandekod för leverantörer (RS2023/1094) samt tillhörande kontraktsvillkor för tillbörlig aktsamhet, som omfattar krav kopplat till mänskliga rättigheter, arbetares rättigheter, miljö och affärsetik i hela leveranskedjan har beslutats.

Rekommenderade åtgärder inför 2024/2025:

- Uppdatera upphandlingsmallarna med standardkrav för social och miljömässig hållbarhet.
- Implementera uppförandekod för leverantörer (RS2023/1094) samt tillhörande kontraktsvillkor för tillbörlig aktsamhet i upphandlingsmallar.
- Implementera riktlinje för hållbar upphandling.
- Utbilda och informera om hållbarhetskrav i upphandling.
- Utveckla arbetet med livscykelanalyser.

Minska klimatpåverkan från förbrukningsartiklar

Region Dalarnas verksamheter använder en stor mängd förbrukningsartiklar, vilket är en nödvändighet för att bedriva hälso- och sjukvård samt tandvård av god kvalitet. Tillverkning och konsumtion av varor har en stor påverkan på vår miljö och hälsa genom utsläpp av farliga kemikalier, förbrukning av ändliga resurser samt uppkomst av avfall. Utfallet för 2023 visar att klimatpåverkan från användning av förbrukningsartiklar inom Hälso- och sjukvården och tandvården utgör den enskilt största utsläppsposten i Region Dalarnas klimatboklut.

Varuförsörjningen är ett samarbete mellan regionerna Dalarna, Västmanland, Sörmland, Uppsala och Örebro med syfte att förse vården och tandvården med förbrukningsartiklar av engångskaraktär. Samarbetet inom Varuförsörjningen och med övriga regioner är viktigt för att harmonisera kraven för bästa tydlighet gentemot producenter och leverantörer.

Aktiviteter som genomförts under 2023/2024:

- Under 2023 fastställdes Handlingsplan miljö för Hälso- och sjukvård Dalarna 2024-2030. En beslutad aktivitet i handlingsplanen är framtagandet av en riktlinje för hållbar resursanvändning med syfte att minska miljö- och klimatpåverkan från användning av förbrukningsartiklar.
- Region Dalarna ingår i nationellt nätverk via SKR för att gemensamt utveckla och utbyta erfarenheter för minskad miljö- och klimatpåverkan från användning av förbrukningsartiklar.
- Hållbarhetssamordnaren på Upphandlingsavdelningen representerar Region Dalarna i Varuförsörjningen.

Rekommenderade åtgärder inför 2024/2025:

- Användning och inköp av förbrukningsartiklar bör genomföras under beaktande av möjlighet att minska miljöpåverkan genom att ex lösa behovet på annat sätt än

- att använda produkten, använda flergångsartiklar samt välja produkter med låg miljöpåverkan relativt sett.
- Upprätta och förvalta cirkulära flöden av de produkter som används i verksamheten.
  - Genomföra innovationsupphandlingar för att möjliggöra nya material och produkter.
  - Besluta och implementera riktlinje för hållbar resursanvändning – förbrukningsartiklar och cirkulation av varor inom hälso- och sjukvården.

Hållbarhetsintegrering av styrning och ledning (Ny!)

Det är i kärnverksamheterna som Region Dalarnas hållbarhetsarbete bedrivs, mer eller mindre framgångsrikt. Att hållbarhetsintegrera styrning och ledning är därför en nödvändig del i utformningen av ett ledningssystem som skall stödja Region Dalarnas utveckling och omställning till en hållbar välfärdsorganisation. Region Dalarnas hållbarhetsprogram understryker vikten av ett antal förutsättningar för ett ändamålsenligt hållbarhetsarbete:

- integrera hållbarhet i styrning och ledning och i alla verksamheter,
- eftersträva hög samverkanskompetens,
- ägarskap och delaktighet i organisationens alla delar,
- anta utmaningar och utveckla innovativa lösningar,
- kontinuerlig utbildning, uppföljning och lärande.

Dessa förutsättningar för ett effektivt hållbarhetsarbete återfinns även i granskningen av Region Dalarnas arbete med Agenda 2030 från 2022¹. Där lyfts utveckling av verksamhetsstödet och ledningssystemet fram som viktiga åtgärder, samt behov av att information sprids och förståelse skapas på alla nivåer i organisationen om hur Region Dalarna ska styra, arbeta med, följa upp och återrapportera hållbarhet. Även i Region Dalarnas hållbarhetsredovisning för 2022 konstateras att styrningen inom hållbarhetsområdet behöver förtydligas för ägarskap i organisationens alla delar och att hållbarhetsperspektivet behöver synliggöras i Region Dalarnas övergripande planeringsprocess.

För att möta komplexa samhällsutmaningar är det av största vikt att utveckla en stark samverkanskultur. Genom ökad kännedom och förståelse för varandras roller, uppdrag, ansvarsområden samt ekonomiska och juridiska begränsningar kan samverkansytan utforskas och förutsättningar för ett gemensamt ansvarstagande skapas. Dialog och relationsskapande arbetssätt är viktiga delar.

Mot denna bakgrund, utifrån de nämnda förutsättningarna, lyfts hållbarhetsintegrering av styrning och ledning fram som en prioriterad rekommendation där hållbarhetssäkring av centrala processer är ett viktigt verktyg.

Rekommenderade åtgärder inför 2024/2025:

- Utveckla Region Dalarnas ledningssystem inklusive centrala styr- och ledningsprocesser med hållbarhet som en integrerad del.
- Stärk nämndernas och verksamheternas förmåga att leda, styra och arbeta i samverkan
- Verka för ägarskap och delaktighet av Region Dalarnas hållbarhetsarbete i organisationens alla delar
- Etablera gemensamma plattformar för samverkan med kommuner och andra intressenter
- Utveckla Region Dalarnas stödprocesser för hållbarhet
- Hållbarhetssäkra beslutsunderlag
- Tydliggör ansvarsfördelning och ge relevant utbildning och korrekt information till alla nivåer i organisationen

---

¹ Granskning av regionens arbete med Agenda 2030, KPMG 2022. Diariern RS 2022/1799.

Delmålsuppföljning

Social hållbarhet

Övergripande mål för 2030: Region Dalarna bidrar aktivt till ett jämställt och jämlikt samhälle. Barn och unga prioriteras och deras rättigheter respekteras och tillgodoses

Sammanfattning av utvecklingen för delmålen

Region Dalarna har under 2023 i samarbete med Länsstyrelsen Dalarna ytterligare förankrat och förberett arbetet med att utveckla en samverkansstruktur i länet till stöd för det lokala tvärssektoriella arbetet för god och jämlik hälsa i ett hållbart Dalarna. Omställningen till Nära vård är en viktig del i det lokala tvärssektoriella arbetet, men omställningsarbetet går mycket långsamt.

En tydlig förändring ses när det gäller andelen unga som anger att de mår bra varje dag/ofta. Pojkar åk 7 och första året i gymnasiet har gått från en mycket hög andel till samma nivå som hos flickor samma åldrar. Det har alltså skett en utjämning mellan könen men istället för en förbättring ses alltså en försämring sedan 2021.

Den regionala strategin *Ett Dalarna fritt från våld* som antagits 2023 kopplar samman den nationella strategins målsättningar med länets förutsättningar och behov för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Utifrån den regionala strategin har Region Dalarna antagit Region Dalarnas strategi mot våld i nära relationer 2024-2028 där organisationens åtaganden förtydligas.

Det finns betydande utvecklingspotential för Region Dalarnas strategiska jämställdhetsarbete beskrivet i utredning RS 2023/3756, en initial åtgärd är att analysera relevant data utifrån könsskillnader.

Etableringen av familjecentraler i Dalarnas kommuner går långsamt. Det är något enklare att etablera samordnade eller samlokaliserade ungdomshälsor varför utvecklingstakten för dessa är något högre.

Antalet registrerade samtal enligt Socialstyrelsens riktlinjer för arbetet med ohälsosamma levnadsvanor utvecklas på ett positivt sätt, registreringen säger dock inget om kvaliteten hos den struktur som behöver finnas för att stödja arbetet.

Andelen 4-åringar med obesitas har minskat sedan 2021, både bland flickor och pojkar. Mycket talar för att det kan vara förstärkt av en pandemieeffekt.

Nedan redovisas nyckeltalen för dimensionen social hållbarhet uppdelat på respektive delmål.

1.1 Region Dalarna ska ta ett aktivt ansvar för att i samverkan med övriga samhällssektorer skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen i Dalarna

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Andel flickor och pojkar i årskurs 7 och första året i gymnasiet som anger att de mår bra varje dag/ofta	Öka årligen samt minskade skillnader mellan flickor och pojkar	Flickor åk 7 86% Pojkar åk 7 85% Flickor gy 1 82% Pojkar gy 1 80%	Flickor åk 7 85% Pojkar åk 7 85% Flickor gy 1 81 % Pojkar gy 1 83 %	Flickor åk 7 86% Pojkar åk 7 96% Flickor gy 1 77% Pojkar gy 1 93%
		Källa: ELSA, 2022-2023	Källa: ELSA, 2021-2022	Källa: ELSA, 2019-2020

Andel kvinnor och män 16-84 år som uppger att de upplever en bra eller mycket bra hälsa	Ökat för båda grupperna 2024 jämfört med 2021 samt minskad skillnad mellan kvinnor och män	Inga nya tal för 2023	Inga nya tal för 2022	Kvinnor 68 % Män 71 % Källa: HLV, 2021
Kvinnor och män 65 år eller äldre som är slutenvårdade för fallskador, antal per 100 000 invånare	Minska för båda grupperna jämfört med 2021 samt minskad skillnad mellan kvinnor och män	Kvinnor 3715 Män 2779 Källa: Pat reg 2022	Kvinnor 3718 Män 2794 Källa: Pat.reg, 2021	Kvinnor 3786 Män 2795 Källa: Pat.reg, 2020

1.2 Perspektiven jämlikhet, jämställdhet och barnrätt ska vara integrerade i beslutprocesser, samt i centrala utbildningsinsatser

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Antal perspektiv som finns i mallen för tjänsteutlåtanden	3	3	Mätmetod saknas	Mätmetod saknas
Antal av perspektiven som inkluderas tydligt i utbildningsinsatser till alla anställa	3	Mätmetod saknas	Mätmetod saknas	Mätmetod saknas

1.3 Region Dalarna ska systematiskt och tillsammans med andra samhällsaktörer förebygga våld i nära relation och att barn far illa

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Antal medarbetare som genomfört utbildning om våld i nära relationer	Öka årligen från 2021	1119 Källa: Region Dalarna 2023	437 Källa: Region Dalarna 2022	428 Källa: Region Dalarna 2021
Systematiska utbildningsinsatser kring anmälningsskyldigheten	Årlig uppföljning	Årlig uppföljning Källa: Region Dalarna 2022	Årlig uppföljning Källa: Region Dalarna 2022	Enkel årlig uppföljning Källa: Region Dalarna 2021

1.4 Region Dalarnas verksamhet och all kommunikation ska vara anpassad och tillgänglig

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Andel av ny- och ombyggnationer i RD:s regi där funktionshinderperspektivet beaktats	Årlig uppföljning	Metod för uppföljning saknas	Metod för uppföljning saknas	Metod för uppföljning saknas
Antal klagomål gällande kommunikation	Årlig uppföljning	292 Källa: Region Dalarna 2022	234 Källa: Region Dalarna 2022	312 Källa: Region Dalarna 2021
Internationella standarden för tillgänglighet för webbsidor (WCAG 2.1)	Lägst enligt nivå AA	Delvis uppnått Källa: Region Dalarna 2023	Delvis uppnått Källa: Region Dalarna 2022	Delvis uppnått Källa: Region Dalarna 2021

1.5 Region Dalarna ska säkerställa invånarnas insyn, inflytande och delaktighet, särskilt gällande barn och unga och nationella minoriteter

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Antal genomförda samråd/ medborgardialoger (uppdelat på grupper)	Årlig uppföljning	Antal samråd/rådsmöten och liknande: 32 Källa: Region Dalarna 2023	Antal samråd/rådsmöten och liknande: 29 Källa: Region Dalarna 2022	Antal samråd/rådsmöten och liknande: 22 Källa: Region Dalarna 2021
Andel unga (18-29 år) som är förtroendevalda hos RD (skillnad mot röstberättigad befolkning i samma åldersspann)	Motsvara andel unga (18-29 år) i befolkningen i Dalarna hos både kvinnor och män	Män 5 %-enheter lägre än andelen i befolkningen Inga kvinnor valda i åldersspannet Källa: SCB 2022-2025	-	Män 11 %-enheter och Kvinnor 13 %-enheter lägre än andelen i befolkningen Källa: SCB 2019-2022
Andel kvinnor och män som har stort eller mycket stort förtroende för hälso- och sjukvården	Öka årligen för båda grupperna jämfört med 2021 samt minskad skillnad mellan kvinnor och män	Kvinnor 64,6% Män 69,8% Källa: Hälso- och sjukvårdsbarometern, SKR, 2023	Kvinnor 66,1% Män 67,2% Källa: Hälso- och sjukvårdsbarometern, SKR, 2022	Kvinnor 75,8% Män 74,5% Källa: Hälso- och sjukvårdsbarometern, SKR, 2021
Nöjd medborgarindex (NMI)	Ökas vid varje mätning jämfört med 2020	49 Källa: Attitydmätning, Region Dalarna 2023	-	49 Källa: Attitydmätning, Region Dalarna 2020

1.6 Region Dalarna ska bedriva ett systematiskt hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete med särskilt fokus på riskgrupper och äldre

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Regionövergripande handlingsplan för utveckling av hälsofrämjande vårdmiljöer inklusive användning av natur och kultur	Utvecklad 2022 därefter årlig uppföljning	Åtgärden inte prioriterad 2023	Åtgärden var inte prioriterad 2022	-
Antal kommuner som har en samlokalisering och/eller samordnad ungdomshälsa	>10	8	7	2
Följsamhet till Socialstyrelsens riktlinje om prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor	Årlig uppföljning	Antal registrerade samtal enligt Socialstyrelsens riktlinjer Tobaksbruk: 389 Fys. aktiv: 12790 Alkoholvanor: 535 Matvanor: 1190 Källa: BILD, 2023	Antal registrerade samtal enligt Socialstyrelsens riktlinjer: Tobaksbruk: 194 Fys. aktivitet: 8031 Alkoholvanor: 544 Matvanor: 841 Källa: BILD, 2022	Antal registrerade samtal enligt Socialstyrelsens riktlinjer: Tobaksbruk: 131 Fys. aktivitet: 3639 Alkoholvanor: 226 Matvanor: 198 Källa: BILD, 2021

1.7 Region Dalarna ska motverka diskriminering i mötet med invånarna

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Andel kvinnor och män som kände sig bemötta med respekt och värdighet oavsett: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder ² . Akutmottagningar Specialiserad sjukhusvård öppen Vuxenpsykiatri öppenvård	Öka årligen från 2021 samt minska skillnader mellan könen	Akutmottagningar: Kvinnor 88,6% Män 93,5% Specialiserad sjukhusvård öppen: Kvinnor 96,8% Män: 97,2% Vuxenpsykiatri öppenvård: Kvinnor 82,5% Män 79,3% Källa: Nationell patientenkät, 2022	Utvecklat arbete finns delvis Källa: revision EY, 2021	Utvecklat arbete finns delvis Källa: revision EY, 2021
Anmälda diskrimineringsärenden	Årlig uppföljning	17 ärenden Källa: Region Dalarna, synergi, 2023	15 ärenden Källa: Region Dalarna, synergi, 2022	11 ärenden Källa: Region Dalarna, synergi, 2021

² Nytt nyckeltal och målvärde sedan 2023

1.8 Region Dalarna ska arbeta för att alla barn i Dalarna får en bra start i livet

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Andel 4-åringar med obesitas	Minskat jämfört med 2021 samt minskade skillnader mellan flickor och pojkar	F 3,5 % P 1,8 % Källa: BHVQ 2023	F 3,0 % P 3,5 % Källa: BHV årsrapport 2022	F 5,6 % P 4,0 % Källa: BHVQ, 2021
Andel av undersökta 3-åringar som har karies	Minskat jämfört med 2021 samt minskad skillnad mellan flickor och pojkar	F 3,6 % P 4,5 % Källa: Folk tandvården, 2023	F 4,3 % P 4,5 % Källa: Folk tandvården, 2022	F 4,7 % P 5,0 % Källa: Folk tandvården, 2021
Andel barn vars familj har besvarat frågeformuläret BarnSäkert-SEEK minst en gång.	Öka årligen från 2021 utan några skillnader mellan flickor och pojkar.	41 % av familjerna i BHV har besvarat BarnSäkert minst en gång. Källa: BHV årsrapport 2023	37 % av familjerna i BHV har besvarat BarnSäkert minst en gång. Källa: BHV, årsrapport 2022	Dokumentation och uppföljning ännu under utveckling
Antal barn inklusive nyfödda per 100 % BHV-sköterska	Inte överskrida 300 resp. 50 med hänsyn taget till behovsindex	I genomsnitt 258 resp. 36 Målet uppnått som medelvärde men inte för alla BHV-mottagningar. Källa: BHV årsrapport 2023	I genomsnitt 273 resp. 39 Målet uppnått som medelvärde men inte för alla BHV-mottagningar. Källa: BHV, årsrapport 2022	I genomsnitt 286 resp. 44 Målet uppnått som medelvärde men inte för alla BHV-mottagningar. Källa: BHV, årsrapport 2020
Antal kommuner med samlokaliserad familjecentral	>10	5	4	4

1.9 Region Dalarna ska tillsammans med civilsamhället arbeta för ett stärkt socialt kapital i Dalarna

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Valdeltagande bland förstagångsväljare i regionval	>85 % för kvinnor och >77% för män samt minskade skillnader mellan kvinnor och män	Kvinnor 83 % Män 77 % Källa: SCB, 2022	Kvinnor 85% Män 77% Källa: SCB, 2018 (Inga data från valet 2022)	Kvinnor 85% Män 77% Källa: SCB, 2018
Valdeltagande i valdistrikt med lägst valdeltagande i regionval	>67,3%	53,4 % Källa: SCB, 2022	53,4% Källa: SCB, 2022	67,3% Källa: SCB, 2018
Andel invånare 16-84 år med avsaknad av tillit till andra	<28 % 2022 för både kvinnor och män och minska ytterligare 2024 för både kvinnor och män	-	Kvinnor 28% Män 28% Källa: HLV, 2021	Kvinnor 26% Män 26% Källa: HLV, 2018

Ekonomisk hållbarhet

Övergripande mål för 2030: Region Dalarna använder sitt kapital på ett socialt och miljömässigt hållbart sätt och stärker såväl organisationens ekonomi som dess verksamheter

Sammanfattning av utvecklingen för delmålen

Året 2023 inleddes med en drastisk försämring av den ekonomiska situationen i Region Dalarna och en handlingsplan togs fram för att genom utveckling, omställning och prioriteringar på ett långsiktigt ekonomiskt sätt möta regionens framtida utmaningar. Hanteringen av ett växande ekonomiskt underskott har präglat hela 2023.

Den pressade ekonomiska situationen har under 2023 aktualiserat behovet av hållbarhetssäkring av Region Dalarnas budget-, planerings- och uppföljningsprocesser för att säkerställa kvalitet och resurseffektivitet på ett socialt och miljömässigt hållbart sätt.

Arbetet med att främja samhälls-entreprenörskap, social innovation och idéburet offentligt partnerskap går mycket långsamt.

Nedan redovisas nyckeltalen för dimensionen ekonomisk hållbarhet uppdelat för respektive delmål.

2.1 Region Dalarnas budgetprocess ska vara ett aktivt stöd i regionens hållbarhetsarbete

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Hållbarhetssäkring i budgetprocessen	Användas från och med 2022 och därefter utvecklas	Under 2023 har steg tagits för att integrera hållbarhet i delar av budgetprocessen	-	-
Hållbarhetssäkring vid beslut om styrande dokument och i strategiska beslutsprocesser samt vid utvecklingsarbete	Utvecklade arbetssätt finns	Utveckling av stödjande verktyg till handläggare har fortsatt. Arbete påbörjat för hållbarhetssäkring av beslutsunderlag inför politiska beslut.	Påbörjad utveckling av stödjande verktyg till handläggare	Dialoger med interna intressenter har påbörjats
Andel användning av livscykelanalyser (LCA) av upphandlingar och investeringsbegär där LCA är relevant	Öka årligen från 2022	-	-	-

2.2 Region Dalarnas kapitalförvaltning ska vara socialt och miljömässigt hållbar utan minskad ekonomisk avkastning

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022
Koldioxidintensitet, kg CO2 per 100 kr	Minska årligen från 2022	0,36 Källa: Region Dalarna, 2023	0,51 Källa: Region Dalarna, 2022

2.3 Region Dalarna ska, utöver samarbetet i Varuförsörjningen, även genomföra egna hållbarhetsprioriterade upphandlingar

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Antalet hållbarhetsprioriterade upphandlingar	Utvecklat arbetssätt 2022 där efter öka årligen	Upphandlingsområden för hållbarhetsprioriterade upphandlingar 2024 har tagits fram	-	-

2.4 Region Dalarna ska genomföra innovationsupphandlingar

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Förutsättningar för innovationsupphandlingar	Utvecklat arbetssätt 2023 därefter årlig uppföljning	-	-	-

2.5 Region Dalarna ska främja samhälls-entreprenörskap, social innovation och idéburet offentligt partnerskap

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Handlingsplan för samhälls-entreprenörskap, sociala innovationer och idéburen sektor	Utvecklas 2022 därefter årlig uppföljning	Pågående dialog och förankring med interna och externa intressenter.	Dialoger med interna och externa intressenter fortgår löpande	Dialoger med interna och externa intressenter har påbörjats
Antal IOP med aktörer inom idéburen sektor	Minst 1 under 2022 och därefter öka årligen	Rutin och riktlinje är beslutad. Dialoger med interna och externa intressenter pågår.	Dialoger med interna och externa intressenter fortgår löpande	Dialoger med interna och externa intressenter har påbörjats
Antal upphandlingar med reserverade kontrakt för sociala företag	Minst 1 under 2022 och därefter öka årligen	Förberedelser för upphandling med reserverat kontrakt pågår.	Dialoger med interna och externa intressenter fortgår löpande	Dialoger med interna och externa intressenter har påbörjats

2.6 Region Dalarna ska bedriva ett systematiskt och medvetet arbetsmiljöarbete med särskilt fokus på den organisatoriska och sociala arbetsmiljön

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
OSA – värde ur medarbetarenkäten*	Förbättras årligen från 2021	67,5 Källa: Medarbetarenkäten, 2022	70 Källa: Medarbetarenkäten, 2021	70 Källa: Medarbetarenkäten, 2020

HME-index ¹	Öka årligen och minst 85 2025	72 Källa: Medarbetarenkäten, 2022	72 Källa: Medarbetarenkäten, 2021	76 Källa: Medarbetarenkäten, 2020
Antal synergier angående risk/iakttagelse	Öka årligen från 2021	400 Källa: Synergi, 2022	274 Källa: Synergi, 2021	291 Källa: Synergi, 2020
Antal synergier angående negativ händelse/olycka	Minska årligen från 2021	429 Källa: Synergi, 2022	532 Källa: Synergi, 2021	431 Källa: Synergi, 2020

2.7 Alla verksamheter ska arbeta med riskanalyser, förebyggande insatser och handlingsplaner kring hot och våld i arbetet

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Andel verksamheter som har framtagna handlingsplaner vid risk för hot och våld	100% av de verksamheter som anger att det finns risk för hot och våld	55% ja 23% delvis Källa: Arbetsmiljöredovisningen 2022	48% ja 16% delvis Källa: Arbetsmiljöredovisningen 2021	59% ja 9% delvis Källa: Arbetsmiljöredovisningen 2020
Antal synergjärenden gällande hot och våld	Minska årligen från 2021	144 Källa: Synergi, 2022	113 Källa: Synergi, 2021	108 Källa: Synergi, 2020

2.8 Region Dalarna ska motverka diskriminering och verka för ökad mångfald på sina arbetsplatser

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Löneskillnad kvinnor och män i Region Dalarna ³	Minska årligen från 2021	Kvinnors lön utgör 90,7% av mäns lön Källa: Lönekartläggning Region Dalarna, 2023	Kvinnors lön utgör 90,9% av mäns lön Källa: Lönekartläggning Region Dalarna, 2022	Kvinnors lön utgör 90,4% av mäns lön Källa: Lönekartläggning Region Dalarna, 2021
Systematiskt arbete utifrån diskrimineringslagens aktiva åtgärder	Utvecklat 2022 därefter årlig uppföljning	Systematiskt arbete initierat	Systematiskt arbete initierat	Systematiskt arbete saknas

³ Nytt nyckeltal och målvärde sedan 2023

Miljömässig hållbarhet

Övergripande mål för 2030: Region Dalarna ska minska sina utsläpp av växthusgaser med 75 procent (jämfört med 2018) samt ha en minimal negativ miljöpåverkan och främja biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Sammanfattning av utvecklingen för delmålen

Under 2023 fastställdes Handlingsplan miljö för Hälso- och sjukvård Dalarna 2024-2030 (HSN 2024/1598). Handlingsplanen beskriver hälso- och sjukvårdens sätt att ta sig an utmaningar inom miljöområdet samt riktningen för miljöarbetet.

Klimatpåverkan från användning av förbrukningsartiklar är fortsatt hög. Under 2024 kommer Hälso- och sjukvården påbörja ett arbete för en minskad miljö- och klimatpåverkan från användning av förbrukningsartiklar, vilket antas påverka utvecklingen i en positiv riktning.

Minskade avfallsvolymer under 2023 har bidragit till att mängden avfall per vårdtillfälle har sjunkit från 42 kg under 2022 till knappt 38 kg. För andelen avfall som går till materialåtervinning ses en negativ utveckling under 2023, andelen har sjunkit från 23 procent till 19 procent. Under 2023 påbörjades en utredning för att öka cirkulationen av möbler inom regionen.

Utvecklingen för mängden matsvinn för patientmåltider är fortsatt på en hög nivå under 2023. Regionservice påbörjade implementeringen av ett nytt måltidssystem för patientmåltider under slutet av 2023, som förväntas minska mängden matsvinn kommande år.

Klimatpåverkan från regionens godstransporter har minskat som ett resultat av en högre andel fossilfria drivmedel under 2023. Det ansträngda ekonomiska läget kan komma att påverka utvecklingen för mer hållbara alternativ, exempelvis miljömärkta livsmedel och fossilfria drivmedel.

Omställningen av Region Dalarnas personbilar till eldrift går långsamt och utgjorde under 2023 endast 2 procent, vilket är långt ifrån målvärdet på 25 procent till 2025. Regionfastigheter konstaterar i sin verksamhetsberättelse för 2023 att utbyggnad av elbilsaddning enligt beslutad plan för laddningsinfrastruktur är försenad. Dock bedöms ambitionen i planen överstiga nu rådande behov.

Uppföljning av Region Dalarnas Mötes- och resepolicy

I april 2023 kompletterades Region Dalarnas Mötes- och resepolicy (RD19/03580) med två riktlinjer, en för medarbetare och en för förtroendevalda. Vid resor i tjänsten ska ett fossilfritt resande prioriteras, vilket förtydligas genom Region Dalarnas reseprioritering som förordar gång och cykel vid kortare resor, samt resor med kollektivtrafik vid resor inom länet.

Chef ska följa upp verksamhetens resvanor för att stämma av så att resandet sker i enlighet med styrdokumentet. Under ekonomifliken i BILD-portalen finns en rapport som visar fördelning av resekostnader som stöd i uppföljningen. Region Dalarnas totala resekostnader har ökat från knappt 45 miljoner till drygt 49 miljoner under 2023.

Klimatpåverkan från Region Dalarnas tjänsteresor följs upp genom regionens årliga klimatbokslut. Distansarbete och andra restriktioner under pandemin bidrog till att färre tjänsteresor genomfördes under 2020 och 2021. Under 2022 ökade resandet något för att under 2023 vara tillbaka på nästan samma nivåer som innan pandemin. Utfallet för 2023 visar på ökade utsläpp från tjänsteresor med bilpool- och verksamhetsbilar samt för resor med egen bil i tjänsten. För att minska utsläppen från tjänsteresorna krävs insatser som ökar följsamheten till riktlinjerna samt fordon som drivs av fossilfria drivmedel.

På grund av avslutat avtal för resebyråttjänster under 2023 är det inte möjligt att följa upp resor som bokats via resebyrå, såsom tåg och flyg.

Riksdagens beslut om minskad reduktionsplikt för diesel och bensin från och med 2024 kommer att öka Region Dalarna klimatpåverkan från transporter och tjänsteresor, förutsatt att transporter och resor sker i samma omfattning och att andelen fossilfria drivmedel är konstant.

Nedan redovisas nyckeltalen för dimensionen miljömässig hållbarhet uppdelat på respektive delmål.

3.1 Region Dalarna ska minska användningen av fossilt bränsle

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Totalförbrukning av fossilt bränsle ⁴	Minska med 50 % till 2025 från 2018	Minskat med 6% Källa: Region Dalarna, 2023	Minskat med 8% Källa: Region Dalarna, 2022	Minskat med 4% Källa: Region Dalarna, 2021
Andel personbilar med eldrift	25% till 2025	2% Källa: Fleet support, 2023	1% Källa: Fleet support, 2022	1% Källa: Fleet support, 2021
För uppföljning av mötes- och resepolicy, utvecklas under 2023	Årlig uppföljning	Se resultat i sammanfattning ovan	-	-

3.2 Region Dalarnas utsläpp ska minska genom att Region Dalarnas transporter blir mer effektiva och klimatsmarta

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Utsläpp av CO2/kilometer	Minska årligen från 2021	0,37 kg CO2/km Källa: Region Dalarna, 2023	0,49 kg CO2/km Källa: Region Dalarna, 2022	0,49 kg CO2/km Källa: Region Dalarna, 2021

3.3 Region Dalarnas avfall per vårdtillfälle ska minska

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Kg avfall/ vårdtillfälle	Minska med 5 % till 2025 från 2020	Ökat med 2 % Källa: Region Dalarna, 2023	Ökat med 14 % Källa: Region Dalarna, 2022	Ökat med 0,3 % Källa: Region Dalarna, 2021

⁴ Förbrukning av fossilt bränsle från Region Dalarnas ambulanstransporter, sjuktransporter, luftambulans, godstransporter, bilpoolsbilar, verksamhetsbilar samt resor som sker med egen bil i tjänsten. Reduktionsplikten beaktas inte i beräkningarna med anledning av att Region Dalarna inte har rådighet över styrmedlet, samt att det inte främjar en förflyttning av Region Dalarnas transporter och resor till fossilfria på längre sikt. Bensin och diesel klassas som fossila bränslen även om en viss inblandning av biodrivmedel ingår i reduktionsplikten.

3.4 Region Dalarnas klimatpåverkan från förbrukningsartiklar ska minska

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
CO2 för ett urval av förbrukningsartiklar	Minska med minst 25 % till 2025 från 2020	Ökat med 29% Källa: Varuförsörjningen, 2023	Ökat med 18% Källa: Varuförsörjningen, 2022	Minskat med 15% Källa: Varuförsörjningen, 2021

3.5 Region Dalarnas återvinningsgrad ska öka

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Kg material återvunnit/kg totalt avfall	Minst 35% till 2025	19% Källa: Region Dalarna, 2023	23% Källa: Region Dalarna, 2022	22% Källa: Region Dalarna, 2021
Utvecklat system för effektiv returverksamhet	Utvecklas 2022 därefter årlig uppföljning	Utvecklat arbete finns delvis	Utvecklat arbete finns delvis.	Utvecklat arbete finns delvis.

3.6 Region Dalarnas nybyggnationer och större ombyggnationer som certifierats ska nå nivå Miljöbyggnad silver som lägst

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Identifiera vilka av miljöbyggnadsindikatorerna som ska tillämpas vid projekt i inhyrda lokaler	Utvecklas 2022 därefter årlig uppföljning	Metod saknas	Metod saknas	Metod saknas
Andel nybyggnationer och större ombyggnationer som certifierats med Miljöbyggnad silver	Årlig uppföljning	Samtliga nybyggnationer/större ombyggnationer är i en process för certifiering. Källa: Region Dalarna, 2023	Samtliga nybyggnationer/större ombyggnationer är i en process för certifiering. Källa: Region Dalarna, 2022	Samtliga nybyggnationer/större ombyggnationer är i en process för certifiering. Källa: Region Dalarna, 2021
Andel av trä i byggnationer	Årlig uppföljning	Metod saknas	Metod saknas	Metod saknas

3.7 Region Dalarnas energianvändning för fastigheter ska effektiviseras

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
kWh/m ²	140 kWh/m ² till 2025	145,1 kWh/m ² Källa: Region Dalarna, uppföljning av Energiplan, 2023	144,3 kWh/m ² Källa: Region Dalarna, uppföljning av Energiplan, 2022	156,5 kWh/m ² Källa: Region Dalarna, uppföljning av Energiplan, 2021

3.8 Region Dalarnas klimatpåverkan från livsmedel ska bli mindre

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022
CO ₂ /portion	Minska med 5% årligen ⁵	Minskning med 6% Källa: Matilda (kostdatasystem), 2023	Minskning med 15% Källa: Matilda (kostdatasystem), 2022

3.9 Region Dalarnas matsvinn ska minska

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Kg/serverad portion	Minska med 50% till 2025 från 2020	Ökat med 17% Källa: Region Dalarna Matsvinnsmätning, 2023	Ökat med 17% Källa: Region Dalarna Matsvinnsmätning, 2022	Ökat med 29% Källa: Region Dalarna Matsvinnsmätning, 2021

3.10 Region Dalarnas andel av miljömärkta livsmedel ska öka

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Kr inköpta miljömärkta livsmedel ⁶ /kr totalt inköpta livsmedel	50 % år 2025	31% Källa: Region Dalarna, 2023	32% Källa: Region Dalarna, 2022	31 % Källa: Region Dalarna, 2021

⁵ Nytt målvärde från 2023. Tidigare målvärde redan uppnått.

⁶ Livsmedel som är märkta med EU-lövet eller KRAV-märket. I kategorin fisk och skaldjur inkluderas även produkter som är MSC-märkta.

3.11 Region Dalarnas andel lokalproducerade livsmedel som uppfyller Region Dalarnas miljökrav ska öka

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
kr lokalproducerat ⁷ / kr totalt livsmedel	Öka årligen från 2022	18% Källa: Region Dalarna, 2023	15% Källa: Region Dalarna, 2022	-

3.12 Region Dalarnas miljöpåverkan från utgående avloppsvatten vid lasaretten ska minska

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Mätning ska göras på utgående avloppsvatten från lasaretten	Metodik utvecklad 2022 där- efter mätning minst vart tredje år	Metod saknas	Metod saknas	Metod saknas

3.13 Region Dalarnas klimatpåverkan från medicinska gaser och köldmedia ska minska

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Köldmedia nyinstallation	GWP<10 alt naturliga köldmedier	Implementering pågår	Rutin saknas	Rutin saknas
Plan för konvertering av köldmedier i befintliga anläggningar	Utvecklas 2022 därefter årlig uppföljning	Inventering genomförd	Handlingsplan saknas	Handlingsplan saknas

3.14 Region Dalarnas miljöpåverkan från antibiotika och andra läkemedel ska minska

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2023	Resultat 2022	Resultat 2021
Antal antibiotikarecept per tusen invånare	< 250 per år	253 Källa: Folkhälsomyndigheten	233 Källa: Folkhälsomyndigheten	219 (tillfällig nivå pga. pandemin?)
Åtgärdsplan kring användning av miljöbelastande läkemedel och överblivna läkemedel hos allmänheten.	Utvecklas 2022 därefter årlig uppföljning	Läkemedelsstrategin revideras till 2025. Nya nationella mål.	Läkemedelsstrategi antagen. Ingen specifik åtgärdsplan.	-

⁷ Livsmedel som är producerade inom Dalarnas län. Begreppet producerad innefattar livsmedel där råvaran är uppfödd eller odlad i Dalarnas län, samt livsmedel som är förädlade i Dalarnas län men där råvarorna som ingår har ett annat ursprung. Region Dalarnas miljökrav avser basnivån i Upphandlingsmyndighetens kriteriebibliotek för livsmedel.

REGION DALARNAS KLIMATBOKSLUT 2023

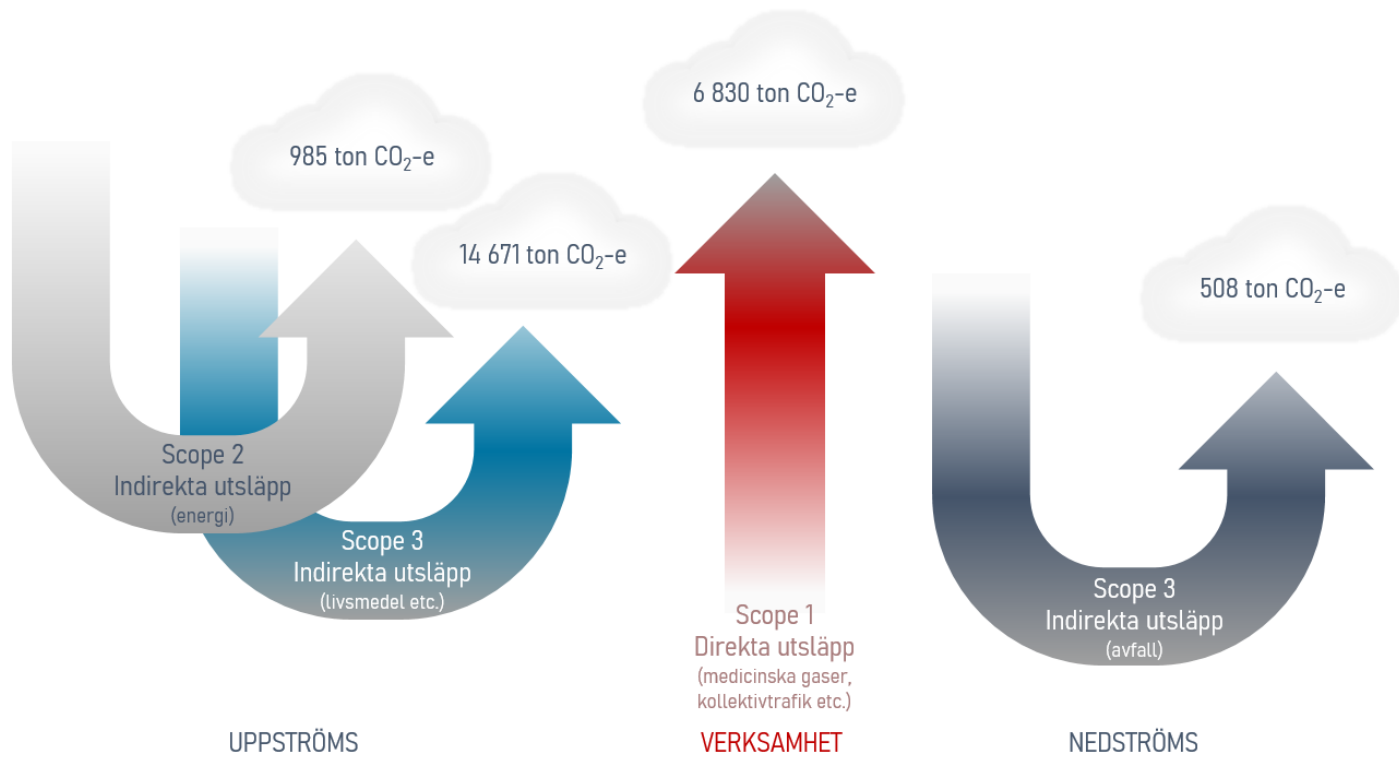
Nedan presenteras Region Dalarnas årliga klimatbokslut, i form av Tabell 1 som visar klimatpåverkan (ton CO₂-e) för 2023 där aktiviteterna är uppdelade i respektive scope, samt redovisas som andel av totalen (%). Detta illustreras även i Bild 1 där Region Dalarnas klimatpåverkan 2023 redovisas i de tre scopen enligt GHG-protokollet. Bild 2 visar aktiviteternas andel av regionens klimatpåverkan i ett cirkeldiagram. Tabell 2 visar klimatpåverkan (ton CO₂-e) för 2023 och basåret 2018, samt förändringen mellan åren. (för ytterligare info om vad klimatbokslutet innehåller och hur det tas fram -se bilaga 3).

Tabell 1

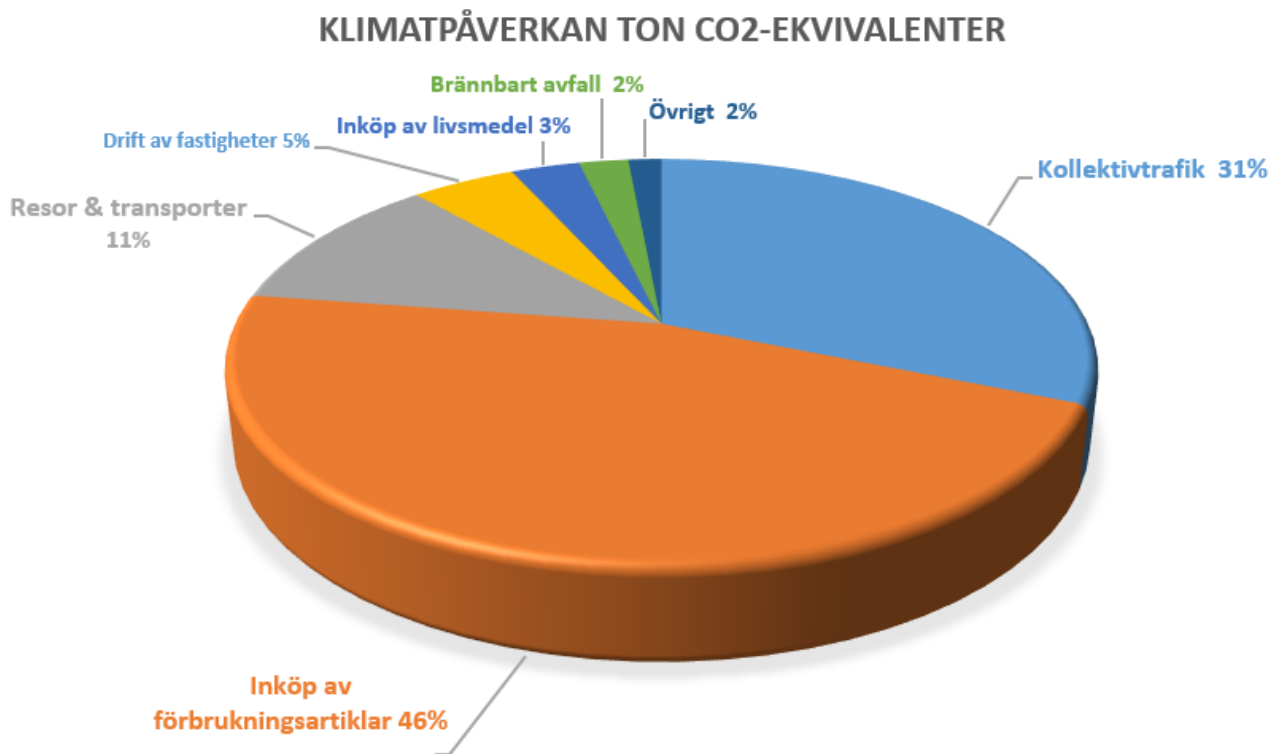
Utsläppspost (ton CO ₂ -e)	Scope 1	Scope 2	Scope 3	Total	Andel (%)
Fastigheter	40	985	50	1 075	5%
Uppvärmning		985		985	4,3%
Elanvändning		0		0	0,0%
Fjärrkyla			50	50	0,2%
Köldmedialäckage	40			40	0,2%
Kollektivtrafik	4 433		2 755	7 188	31%
Hälso- och sjukvård	1 689		12 208	13 897	60%
Ambulanstransporter	749		192	941	4,1%
Sjuktransporter	120		31	151	0,7%
Luftambulans	354		106	460	2,0%
Medicinska gaser	217			217	0,9%
Förbrukning av sjukvårdsmaterial			10 603	10 603	46,1%
Tvättning och torkning av textilier	68			68	0,3%
Livsmedel			707	707	3,1%
Godstransporter	181		61	242	1,1%
Avfall			508	508	2,2%
Övergripande	668		166	834	4%
Resor verksamhetsbundna bilar	333		86	419	1,8%
Resor bilpoolsbilar	142		37	179	0,8%
Tjänsteresor bil (egen bil)	136		42	178	0,8%
Tjänsteresor flyg					
Tjänsteresor tåg			1	1	0,0%
Reservkraft	57			57	0,2%
Totalt	6 830	985	15 179	22 994	

Utsläppspost (ton CO ₂ -e)	2023
Placering av kapital	11 460

Bild 1. Region Dalarnas klimatpåverkan 2023 enligt GHG-protokollet

Bild 2. Fördelning av Region Dalarnas klimatpåverkan 2023

Tabell 2⁸

Utsläppspost (ton CO2-e)	2018	2023	Förändring (ton CO2-e)
Fastigheter	1 191	1 075	-116
Uppvärmning	1 057	985	-72
Elanvändning	0	0	0
Fjärrkyla	0	50	50
Köldmedialäckage	134	40	-94
Kollektivtrafik	3 407	7 188	3 781
Hälso- och sjukvård	12 126	13 897	1 771
Ambulanstransporter	813	941	128
Sjuktransporter	170	151	-19
Luftambulans	491	460	-31
Medicinska gaser	818	217	-601
Förbrukning av sjukvårdsmaterial	8 250	10 603	2 353
Tvättning och torkning av textilier	142	68	-74
Livsmedel	661	707	46
Godstransporter	282	242	-40
Avfall	499	508	9
Övergripande	1 137	834	-303
Resor verksamhetsbundna bilar	499	419	-80
Resor bilpoolsbilar	224	179	-45
Tjänsteresor bil (resor i egen bil)	214	178	-36
Tjänsteresor flyg	142		0
Tjänsteresor tåg	0	1	0
Reservkraft	59	57	-2
Totalt	17 861	22 994	5 133
Utsläppspost (ton CO2-e)	2018	2023	Förändring (ton CO2-e)
Placering av kapital	2 095	11 460	9 365

⁸ Jämförelse med basåret, 2018, försvåras för kollektivtrafiken då rapporteringen från transportföretagen har utvecklats över tid. En ny rapporteringsmodell har implementerats under 2023.

Analys och slutsatser

Utfallet för Region Dalarnas klimatbokslut 2023 visar en ökad klimatpåverkan från regionens verksamheter jämfört med basåret 2018. Regionens utsläpp under 2023 beräknades till 22 994 ton CO₂-ekvivalenter (exklusive kapitalplaceringar) och ökade med 3 500 ton CO₂-ekvivalenter mot föregående år. Ökningen beror främst på ökad klimatpåverkan från kollektivtrafiken och användning av förbrukningsartiklar. Förändrad rapportering från transportföretagen för kollektivtrafiken under 2023 försvårar jämförelse mot basåret, 2018.

För merparten av utsläppsposterna är klimatpåverkan nästintill konstant över tid, endast mindre variationer i utsläppsvärden förekommer mellan åren. Arbetet med att minska klimatpåverkande utsläpp behöver intensifieras genom tydliga prioriteringar med avsikt att nå största möjliga effekt.

Det är viktigt att belysa att klimatbokslutet endast omfattar delar av Region Dalarnas verksamhetsområden och aktiviteter, avgränsningar är nödvändiga utifrån tillgängligheten av data samt relevans. Allt eftersom klimatarbetet fortskrider behövs ett kontinuerligt utvecklingsarbete av kategoriindelning, underlag och utsläppsfaktorer samt koppling till annat arbete och befintliga system i regionen.

Klimatberäkningarna redovisas också i rapporten *Öppna jämförelser miljöarbetet i regionerna* som Sveriges kommuner och regioner (SKR) tar fram årligen.

Revideringar i klimatbokslutet 2023

För att beräkna verksamhetens klimatpåverkan tillämpar ett antal regioner SKR:s *Vägledning för regionernas klimatredovisning*. Vägledningen syftar till att skapa en branschstandard för klimatberäkningar i regioner som gör resultat jämförbara samt för att underlätta regionernas arbete med klimatredovisning.

För att bättre harmonisera med SKR:s *Vägledning för regionernas klimatredovisning* har ett antal justeringar genomförts i Region Dalarnas klimatbokslut för 2023.

- Miljöspendanalysen för inköp av livsmedel har uppdaterats och följer modellen i SKR:s *Vägledning för regionernas klimatredovisning*.
- Utsläppsfaktorerna för drivmedel har uppdaterats för samtliga transporter och tjänsteresor.
- Revidering av utsläppens fördelning i scope 1, 2 och 3.

Drift av fastigheter

Klimatpåverkan från drift av Region Dalarnas fastigheter omfattar elanvändning, uppvärmning och läckage av köldmedium.

Klimatpåverkan från uppvärmning av regionens egenägda lokaler har minskat sedan 2018. Det kalla vädret under Q4 har dock bidragit till ökad förbrukning av fjärrvärme mellan 2022 och 2023 och därmed ökade utsläpp. Efterfrågan på fjärrkyla har ökat från regionens verksamheter under de senaste åren.

Region Dalarnas inköp av el är uteslutande från förnyelsebara energikällor, vilket reducerar utsläppen från produktionstillfället till noll för vissa energislag så som sol- och vindkraft. Verksamheterna har en hög elenergianvändning, under 2023 förbrukades 28 600 MWh, det är därför av vikt att fortsatt stimulera förnybar energiproduktion samt att arbeta för energieffektivisering av regionens lokaler.

Region Dalarna redovisar utsläppen från elanvändningen enligt *market-based method*, en metod som tar hänsyn till ursprungsmärkt el. Att redovisa utifrån ursprungsmärkning riskerar att osynliggöra värdet av energieffektivisering eftersom att utsläppsvolymer blir så låga.

Enligt Greenhouse Gas Protocols vägledning för scope 2 ska elanvändningens utsläpp redovisas enligt två olika metoder, *market based* och *location based*. SKR:s *Vägledning*

för regionernas klimatredovisning förespråkar tillämpning av *location-based method*, vilket är i linje med Boverkets arbete med klimatdeklarationer, det nordiska ramverket för gröna obligationer och Byggföretagens vägledning för klimatredovisning.

Location-based method utgår från genomsnittlig mix i nätet (nordisk elmix). Region Dalarnas klimatpåverkan från elanvändningen blir enligt *Location-based method*, 2 573 ton CO₂-e.

Kollektivtrafik

I denna post redovisas klimatpåverkan från framdrivning av fordon i den allmänna och särskilda kollektivtrafiken. Exempel på särskild kollektivtrafik är skolskjutsar, servicelinjer, färdtjänstresor och sjukresor. Utsläpp från infrastruktur, övriga kringtjänster med mera exkluderas med hänsyn till svårigheten att få fram underlag.

De totala utsläppen av växthusgaser har ökat under 2023, vilket delvis beror på att mängden producerade kilometer har ökat med 6 procent samt att emissionsfaktorerna har uppdateras sedan 2022. Den främsta orsaken är ökad förbrukning av fossila drivmedel, samt implementering av ny rapporteringsmodell av transportföretagen. Rapporteringen har förbättrats över tid vilket försvårar jämförelsen med basåret 2018.

Kollektivtrafiken har en positiv miljöpåverkan genom att ersätta andra motoriserade resor med högre klimatpåverkan. Genom en attraktiv kollektivtrafik och ökade marknadsandelar kan kollektivtrafiken bidra till minskade utsläpp och minskad klimatpåverkan från fossil-driven biltrafik. Antalet resenärer har ökat med 7 procent mellan 2022 och 2023 och marknadsandelarna har ökat från 9 procent till 11 procent.

I början av 2024 beslutades om elektrifiering av bussdepåer i Falun och Borlänge för att möjliggöra elektrifiering av kollektivtrafik i stadstrafik. Elektrifieringen av kollektivtrafiken i länet planerar regionen att genomföra i två etapper där bussdepåerna Falun och Borlänge hanteras i den första etappen. I samband med att nytt trafikavtal tecknas planeras att ytterligare trafik i regionen ska kunna bedrivas med elfordon vilket kommer att hanteras i etapp två.

Transporter

Klimatpåverkan från Region Dalarnas godstransporter som utförs i egen regi minskade under 2023 jämfört med tidigare år. En ökad andel förnyelsebara drivmedel har påverkat utsläppen i en positiv riktning. Under 2023 ökade andelen HVO100 till 32 procent jämfört med 11 procent under 2022.

Region Dalarnas ambulanstransporter utförs med bil, buss, helikopter och flyg. Uppdraget till ambulansen har ökat sedan 2018 vilket har gett effekt på drivmedelsförbrukningen och bidragit till att klimatpåverkan har ökat. I december 2022 driftsattes regionens ambulansbuss för att resurseffektivisera transporter av patienter mellan Falun och Uppsala. Bussen har kapacitet att transportera fyra stycken liggande och 28 stycken sittande patienter. Under 2023 transporterades 600 stycken liggandes patienter med buss, vilket motsvarar 500 - 600 ambulanstransporter med bil.

På grund av otillräckligt underlag så inkluderas inte utsläppen från Region Dalarnas ambulanstransporter med flyg i klimatbokslutet för 2023.

Tvättning och torkning av textilier

Denna post inkluderar tvättning och torkning av textilier till Region Dalarnas verksamheter hos Fredriksbergstvännen. Utfallet för 2023 visar på högre utsläpp än tidigare år på grund av ökad energiförbrukning samt ökade volymer av det brännbara avfallet. Den ökade resursförbrukningen antas bero på att volymen invägt gods har ökat sedan 2018 med ungefär 15 procent.

Under 2023 genomfördes ett förbättringsarbete tillsammans med leverantören av tvättkemikalier för att kalibrera tvättprocessen. Justeringarna av kemikalieanvändningen har resulterat i minskad vattenförbrukning per kilo tvätt, samt minskad andel kasserade textilier.

Inköp och resursförbrukning

Att beräkna klimatpåverkan från inköp är idag i huvudsak en mer avancerad nivå på klimatredovisning. Eftersom att klimatpåverkan bedöms vara avsevärd finns det dock ett intresse att redovisa utsläppen. Dessutom finns det i många fall möjlighet till åtgärder för att minska denna påverkan, exempelvis genom utbyte och/eller ändrad användning av produkter.

För vissa produkter och tjänster finns det uppgifter om volymer som kan översättas till utsläpp, exempelvis för medicinska gaser och avfall. För varor och tjänster som saknar uppgifter om volymer kan miljöspendanalyser användas, det vill säga utsläppen beräknas utifrån spenderad summa (SEK). Det gör det möjligt att undersöka den miljö- och klimatpåverkan som uppstår till följd av inköp inom offentlig sektor

Miljöspendanalyserna som utgör underlag till klimatbokslutet utgår från indelning av produkter i inköpskategorier, det vill säga klimatpåverkan baseras på schabloner för varje spenderad krona för en viss kategori varor. Det ger möjlighet att hantera större inköpsvolymer effektivare och att undersöka hur stor miljöpåverkan olika typer av inköp har i relation till andra typer av inköp. Klimatpåverkan för inköpskategorin påverkas inte av enskilda produkters koldioxidavtryck, att ersätta en produkt med ett alternativ som har samma inköpskostnad men ett annat koldioxidavtryck påverkar inte utfallet.

Som komplement och på sikt eftersträvas att regionen ska kunna rapportera utsläppsuppgifter på produktnivå för prioriterade produkter. Detta skulle ge ett mer direkt genomslag för olika val och utbyte av produkter.

Medicinska gaser

Klimatpåverkan från inköp och resursförbrukning allokeras till scope 3, vilket innebär att utsläppen till stor del uppstår i produktionen av produkterna. Användningen av medicinska gaser är det enda inom kategorin som bidrar till utsläpp i scope 1. Den enskilt största förbrukaren av medicinska gaser är förlossningen på Falu lasarett som använder lustgas vid smärtlindring. I slutet av 2018 installerades en lustgasdestruktur som kraftigt har reducerat klimatpåverkan från användningen av lustgas.

Livsmedel

Klimatpåverkan från Region Dalarnas förbrukning av livsmedel beräknas utifrån en miljöspendanalys. Livsmedel kategoriseras som en inköpskategori i miljöspendanalysen vilket innebär att byte till livsmedel med lägre klimatpåverkan och med samma inköpspris inte kommer att påverka utfallet. Klimatpåverkan från livsmedel har därför kompletterats med ett nyckeltal som följer upp klimatpåverkan per portion för de måltider som serveras i lunchrestaurangerna. Under 2023 har klimatpåverkan minskat med 6 procent jämfört med 2022.

Regionens menyplanerare har i uppdrag att vid skapandet av menyer som serveras på restaurangerna ta hänsyn till den klimatpåverkan som måltiderna ger upphov till.

Nytt för 2023 är tillämpningen av miljöspendanalysen i SKR:s *Vägledning för regioners klimatredovisning*. Det är därför inte möjligt att påvisa om klimatpåverkan har ökat eller minskat under 2023 jämfört med tidigare år.

Förbrukning av sjukvårdsmaterial

Utsläppsposten omfattar inköp av förbrukningsartiklar av engångskaraktär via Varuför-sörjningen. Beräkningarna av utsläppen bygger på en miljöspendanalys.

Under 2023 har inköpskostnaderna för förbrukningsartiklar ökat jämfört med tidigare år och därmed också klimatpåverkan från inköpskategorin. Den genomsnittliga prisutvecklingen för material och tjänster mellan 2022 och 2023 är 4,2 procent enligt Landstingsprisindex. Det kan förklara en del av utsläppsökningen mellan 2022 och 2023. En ytterligare faktor som påverkat inköpskostnaderna är etableringen av ett buffertlager av förbrukningsartiklar som implementerades för att minska påverkan på Hälso- och sjukvården vid

eventuella leverantörstörningar under bytet av 3PL-leverantör under hösten 2023 (HSN 2023/2828).

Klimatpåverkan från användningen av förbrukningsartiklar utgör en betydande andel av Region Dalarnas koldioxidavtryck och indikerar vikten av åtgärder för att minska denna påverkan, exempelvis genom utbyte och/eller ändrad användning av produkter. Under 2023 var inköpskostnaderna för förbrukningsartiklar nästan 130 miljoner kronor, varav operation- och undersökningshandskar utgjorde den största inköpskategorin utifrån antal.

Avfall

Utsläppsposten omfattar det avfall som går till energiåtervinning från lasaretten i Falun, Mora, Avesta och Ludvika. Klimatpåverkan har sjunkit sedan 2022 som ett resultat av en något minskad volym brännbart avfall. Den totala mängden avfall under 2023 var 1 737 ton, det är en minskning med 9 procent sedan föregående år.

Under 2023 upphandlades en ny avfallsentreprenör vilket kan bidra till en viss felmarginal utifrån eventuella skillnader i rapporteringsmetoder mellan olika entreprenörer.

Enligt vägledningen från Greenhouse Gas Protocol ska avfall som går till deponi, komposterbart avfall, avfall som går till förbränning men inte till energiåtervinning samt transporter till behandlingsanläggningar, inkluderas i utsläppsposten. Utsläpp från förbränningsprocessen för avfall som energiåtervinns ingår inte för att undvika dubbelräkning, den fossila delen allokeras istället till köp av fjärrvärme eller el.

En översyn kommer att påbörjas för att harmonisera Region Dalarnas rapportering av avfallens klimatpåverkan med vägledningen från Greenhouse Gas Protocol.

Tjänsteresor

Utsläppsposten omfattar tjänsteresor med bilpool- och verksamhetsbilar, tåg och flyg, samt resor med egen bil i tjänsten. Omfattningen är begränsad till klimatpåverkan från drivmedelsanvändningen. Region Dalarna leasade 375 stycken bilpool- och verksamhetsbilar under 2023, varav endast nio stycken var en hybrid- eller elbil.

Distansarbete och andra restriktioner under pandemin bidrog till att färre tjänsteresor genomfördes under 2020 och 2021. Under 2022 ökade resandet något för att under 2023 vara tillbaka på nästan samma nivåer som innan pandemin.

Utfallet för 2023 visar på en ökad ersättningskostnad för resor med egen bil i tjänsten med 20 procent.

Avtalet med resebyråttjänster avslutades i maj 2023. Uppföljning av resor som bokats via resebyrå, så som tåg och flyg, är därför inte möjlig för 2023 och utfallet är således inte jämförbart mot tidigare år.

Kapitalplaceringar

Klimatbokslutet omfattar kapitalplaceringar av Region Dalarnas pensionsmedel. Det totala koldioxidavtrycket från kapitalplaceringarna ökade med drygt 2 000 ton mellan 2022 och 2023. Ökningen beror primärt på förbättrad rapportering från fondbolagen samt att marknadsvärdet för regionens placeringar har ökat under 2023.

Utsläppen för kapitalplaceringar baseras på utsläppen från de företag där regionen placerar sina investeringar. Värdena varierar i takt med att bolagens utsläpp förändras, men också genom att portföljens sammansättning ändras. Utsläppen från kapitalplaceringar kompletteras därför med ett intensitetsmått som mäts i relation till bolagets intäkter, det vill säga hur koldioxideffektivt regionens sparande är. Koldioxidintensiteten för regionens kapitalplaceringar har minskat till 0,36 kg CO₂/100 kr under 2023 från 0,51 CO₂/100 kr under 2022.

Måttet säger dock inte något om hur väl en portfölj är positionerad mot, eller dess bidrag till, en övergång till ett hållbarare samhälle. Regionen kan exempelvis minska sina utsläpp från kapitalplaceringar genom att investera i fonder med tyngdpunkt i tjänstebolag

eller it-företag istället för i tillverkningsindustrin, det innebär dock inte att de reella utsläppen minskar.

För att uppnå utsläppsminskningar i den reella ekonomi är påverkansarbete och dialoger med bolagen viktiga verktyg. Samtliga kapitalförvaltare som regionen har investeringar placerade hos uppger att de bedriver påverkansarbete i form av både proaktiva och reaktiva dialoger med bolagen avseende hållbarhetsrisker. Region Dalarnas placeringsdirektiv för pensionsmedel samt donationsmedel innehåller etiska och miljömässiga krav som ska beaktas vid placeringar.

Bilaga 1. Rekommendationer från hållbarhetsredovisning 2022

Delmål	Rekommendationer
Social hållbarhet	
1.1 Region Dalarna ska ta ett aktivt ansvar för att i samverkan med övriga samhällssektorer skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen i Dalarna	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Uppföljningen av God och nära vård i Dalarna som utgör en viktig del av det regionala utvecklingsarbetet bör integreras i ett vidare ramverk bestående av en löpande folkhälso-rapportering och uppföljningen av regional utveckling
1.2 Perspektiven jämlikhet, jämställdhet och barnrätt ska vara integrerade i beslutprocesser, samt i centrala utbildningsinsatser	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hållbarhetssäkring av tjänsteutlåtanden ➤ Utforma stöd till handläggare för integration av perspektiven i tjänsteutlåtanden
1.3 Region Dalarna ska systematiskt och tillsammans med andra samhällsaktörer förebygga våld i nära relation och att barn far illa	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Arbetet med att säkerställa att vårdpersonal ställer frågan om våld behöver utvecklas ytterligare. ➤ Initiera ett primärpreventivt arbete kopplat till våld i nära relationer. ➤ Utred hur ett stöd till personer som utsätter andra för våld skulle kunna utformas.
1.4 Region Dalarnas verksamhet och all kommunikation ska vara anpassad och tillgänglig	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Öka verksamheternas användning av kompetensen som finns i Funktionshinder-rådet och dess grupper som syftar till att öka tillgängligheten i Region Dalarnas verksamheter.
1.5 Region Dalarna ska säkerställa invånarnas insyn, inflytande och delaktighet, särskilt gällande barn och unga och nationella minoriteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Säkerställ invånarnas inflytande och delaktighet
1.6 Region Dalarna ska bedriva ett systematiskt hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete med särskilt fokus på riskgrupper och äldre	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Primärvårdens grunduppdrag med avseende på det befolkningsinriktade förebyggande och hälsofrämjande arbetet behöver tydliggöras, ges en ändamålsenlig stödstruktur och utvecklas i samarbete med kommunerna. ➤ Arbetet med att svara upp mot regionplanens ambitioner kring regional samordning av barn- och ungdomshälsa bör anpassas till de kommande kraven i ett Nationellt hälsoprogram för barn och unga, 0–20 år. ➤ Skapa en övergripande enhet för kunskapsstöd till mödra-, barn- och ungdomshälsa.
1.7 Region Dalarna ska motverka diskriminering i mötet med invånarna	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Säkerställ utbildning gällande diskriminering till berörda yrkesgrupper, inklusive utbildning kring nationella minoriteter

1.8 Region Dalarna ska arbeta för att alla barn i Dalarna får en bra start i livet	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Arbetet med levnadsvanor hos MVC och BVC, särskilt relaterat till obesitas behöver utvecklas med gemensamma insatser som initieras på lokal nivå i samverkan med kommun, förskola och andra sektorer. Kräver stödstruktur och samordning
1.9 Region Dalarna ska tillsammans med civilsamhället arbeta för ett stärkt socialt kapital i Dalarna	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Stärk den digitala delaktigheten och utveckla nya former för invånardialog ➤ Stärk civilsamhällets möjligheter att bidra till sociala innovationer ➤ Möjliggöra ökad involvering och aktivt medskapande i samhällsutvecklingen ➤ Utveckla strukturer och arbetsformer för ökad samverkan mellan offentlig sektor och civilsamhälle kring insatser för att främja fysisk och psykisk hälsa hos utsatta grupper ➤ Utred möjligheterna till att i bred samverkan motverka ofrivillig ensamhet hos Dalarnas befolkning
Ekonomisk hållbarhet	
2.1 Region Dalarnas budgetprocess ska vara ett aktivt stöd i regionens hållbarhetsarbete	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Utveckla reguljära former för integrering av hållbarhetsprogrammets stegvisa implementering i övergripande planerings-, uppföljnings- och budgetprocesser. ➤ Ta fram och implementera verktyg för hållbarhetssäkring inför beslut.
2.2 Region Dalarnas kapitalförvaltning ska vara socialt och miljömässigt hållbar utan minskad ekonomisk avkastning	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Region Dalarna bör utreda hur den nya lagstiftningen på området påverkar regionens finansförvaltning och huruvida placeringsdirektivet bör uppdateras.
2.3 Region Dalarna ska, utöver samarbetet i Varuförsörjningen, även genomföra egna hållbarhetsprioriterade upphandlingar	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Stärk det systematiska arbetet för hållbar upphandling.
2.4 Region Dalarna ska genomföra innovationsupphandlingar	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kunskapshöjande insatser inom området på beställande enheter inom Region Dalarna. ➤ Utveckla arbetssätt som möjliggör innovationsupphandlingar.
2.5 Region Dalarna ska främja samhälls-entreprenörskap, social innovation och idéburet offentligt partnerskap	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Besluta om att i Region Dalarna ska börja arbeta strategiskt med IOP, Idéburet Offentligt Partnerskap. ➤ Välja ut och testa några piloter för IOP, för att utveckla förslaget till administrativa rutiner samt tillhörande delar. ➤ Kunskapshöjande seminarier ➤ Kunskapshöjande och lösningsfokuserade dialoger med relevanta nämnder och verksamheter i Region Dalarna ➤ En regional pragmatisk process för att skapa strukturerad tvärsektoriell samverkan mellan Region Dalarna, offentlig sektor, näringsliv och civilsamhället/idéburen sektor. Inledande prototyp med del av verksamhet inom Region Dalarna.
2.6 Region Dalarna ska bedriva ett systematiskt och medvetet arbetsmiljöarbete med särskilt fokus på	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Stärk det systematiska arbetsmiljöarbetet. ➤ Förbättra chefernas arbetsmiljö och förutsättningar att vara chef.

den organisatoriska och sociala arbetsmiljön	
2.7 Alla verksamheter ska arbeta med riskanalyser, förebyggande insatser och handlingsplaner kring hot och våld i arbetet	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Säkerställ att verksamheter i vilka det finns risk för hot och våld har handlingsplaner för hur detta ska hanteras.
2.8 Region Dalarna ska motverka diskriminering och verka för ökad mångfald på sina arbetsplatser	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Färdigställ handlingsplanen ➤ Säkerställ bred implementering i organisationen
Miljömässig hållbarhet	
3.1 Region Dalarna ska minska användningen av fossilt bränsle	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Möjliggöra uppföljning av verksamheternas följsamhet till Region Dalarnas Mötes- och resepolicy (RD19/03580), på regionövergripande nivå samt på verksamhetsnivå. ➤ Framtagande av riktlinjer som reglerar inköp, uppföljning och avyttring av regionens bilar. ➤ Vid upphandling beakta kravet på andel rena fordon enligt lag (2011:846) . ➤ Samordning kring efterfrågan av elbilar och installation av infrastruktur för elbilsaddning.
3.2 Region Dalarnas utsläpp ska minska genom att Region Dalarnas transporter blir mer effektiva och klimatsmarta	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Utredda möjligheterna till samordning av gods-transporterna mellan förvaltningarna för att öka transporteffektiviteten. ➤ Samverka med andra regionala aktörer i omställningen av transportsektorn. ➤ Vid upphandling beakta kravet på andel rena fordon enligt lag (2011:846)
3.3 Region Dalarnas avfall per vårdtillfälle ska minska	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Krav i upphandlingar som främjar en cirkulär ekonomi. ➤ Stöd till verksamheterna inom hälso- och sjukvården för att minska användandet av engångsartiklar.
3.4 Region Dalarnas klimatpåverkan från förbrukningsartiklar ska minska	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Minska klimatpåverkan från förbrukningsartiklar
3.5 Region Dalarnas återvinningsgrad ska öka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Utredda hur RD-returen, Region Dalarnas returverksamhet för möbler, utrustning och förbrukningsvaror, kan utvecklas för att minska behovet av nyanskaffningar. ➤ Omvärldsbevaka och utreda möjligheterna att återvinna plastavfallet i en högre utsträckning än vad som görs idag. ➤ Krav i upphandlingar som möjliggör att varor och produkter kan materialåtervinnas.
3.6 Region Dalarnas nybyggnationer och större ombyggnationer som certifierats ska nå nivå Miljöbyggnad silver som lägst	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Implementera Miljöbyggnad 4.0 i kravställningarna vid ny- och ombyggnationer.
3.7 Region Dalarnas energianvändning för fastigheter ska effektiviseras	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Säkerställa att energikrav ställs vid upphandling av verksamhetsutrustning när så är aktuellt. ➤ Revidera miljonkontraktet så att kraven i kontraktet på ett mera ändamålsenligt sätt styr mot ökad energieffektivisering. Stötta både externa och interna hyresgäster med energieffektiviserande åtgärder.

3.8 Region Dalarnas klimatpåverkan från livsmedel ska bli mindre	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Utredda möjligheterna att komplettera nuvarande kostdatasystem med måltidsplaneringsverktyg som möjliggör uträkningar av klimatpåverkan utifrån inköpsstatistik.
3.9 Region Dalarnas matsvinn ska minska	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Utredda möjligheterna att utöka antalet mätperioder av matsvinn för att möjliggöra en säkrare analys. ➤ Utredda möjligheterna till att mätningar av matsvinn även bör omfatta måltiderna som serveras i lunchrestaurangerna.
3.10 Region Dalarnas andel av miljömärkta livsmedel ska öka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tydlig prioritering av delmålen som kopplar till livsmedel i hållbarhetsprogrammet. ➤ Budgeten för livsmedel bör anpassas utifrån den merkostnad som en ökad andel miljömärkta livsmedel kan innebära.
3.11 Region Dalarnas andel lokalproducerade livsmedel som uppfyller Region Dalarnas miljökrav ska öka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Fortsatta dialoger med lokala livsmedelsproducenter inför kommande livsmedelsupphandlingar.
3.12 Region Dalarnas miljöpåverkan från utgående avloppsvatten vid lasaretten ska minska	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Utarbeta metodstöd samt vägledning i systematiskt miljöarbete och egenkontroll för Region Dalarnas verksamheter ➤ Riskbedömning av verksamheternas kemikaliehantering
3.13 Region Dalarnas klimatpåverkan från medicinska gaser och köldmedia ska minska	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Plan för konvertering av köldmedier i befintliga anläggningar till köldmedier som följer F-gasförordningen.
3.14 Region Dalarnas miljöpåverkan från antibiotika och andra läkemedel ska minska	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Läkemedelsstrategin ska utgöra underlag för Region Dalarnas prioriterade insatser och förbättringsområden så att regionens läkemedelsarbete uppfyller de fastställda målen.

Bilaga 2. Klimatbokslut - metod, avgränsningar, källor

Metod

Beräkningar av växthusgasutsläpp görs i enlighet med Greenhouse Gas Protocol (GHG - protokollet). Det är den mest använda redovisningsstandarden för att beräkna utsläpp av växthusgaser. I GHG - protokollet inkluderas både verksamheternas direkta och indirekta utsläpp och dessa redovisas fördelat mellan scope 1, 2 och 3.

Scope 1 – direkta utsläpp från verksamheten. Exempel på sådana utsläpp är utsläpp från förbränning av drivmedel, från bränsle i egenägda verksamhetsbilar.

Scope 2 – indirekta utsläpp som uppstår vid produktion av inköpt el, fjärrvärme och fjärrkyla. Beräkningsmetoden som används är "market - based method" vilket tar hänsyn till ursprungsmärkta produkter.

Scope 3 – övriga indirekta utsläpp som uppstår utanför verksamheten men som ett resultat av aktiviteter som sker genom verksamheten. Scope 3 sker både uppströms och nedströms. Uppströms utsläpp sker vid produktionen av inköpta varor och tjänster, samt vid transporter som verksamheten inte har rådighet över. Nedströms utsläpp sker vid hanteringen av det avfall som verksamheten ger upphov till.

Fördelningen av utsläpp i olika scope beror också på vilken fördelningsansats enligt GHG-protokollet som används. Ansatsen styr vilka utsläpp som ska ingå var i den rapporterade organisationens olika scope. De två fördelningsansatserna som är tillämpbara är finansiell kontroll och operationell kontroll.

Vid finansiell kontroll fördelas utsläppen utifrån ägandeskap i juridisk mening. Den valda ansatsen i detta klimatbokslut är operationell kontroll, vilket innebär att utsläppen fördelas utifrån vem som släpper ut vid användandet. Detta innebär till exempel att alla bilresors direkta utsläpp ingår oavsett om det är Regionens egna bilar, personalens privatbilar i tjänst eller hyrbilar.

Alla beräkningar och jämförelser i klimatbokslutet redovisas i ton CO₂-e, vilket är ett mått på utsläpp av växthusgaser som tar hänsyn till de enskilda gasernas förmåga att bidra till växthuseffekten. Lustgas eller dikväveoxid (N₂O) är till exempel en betydligt kraftfullare växthusgas än koldioxid (CO₂). För att kunna jämföra olika gaser med varandra multiplicerar man gaserna med dess GWP (Global Warming Potential) och erhåller då samma enhet i beräkningar och jämförelser.

Avgränsningar

För att få tillförlitlighet i beräkningarna krävs tydliga och väl övervägda avgränsningar. Avgränsningarna utgår från Region Dalarnas egen rådighet över verksamheten.

Energi

- Elanvändning från egenägda fastigheter
- Fjärrkyla från egenägda fastigheter
- Pannor för uppvärmning i egenägda fastigheter
- Reservkraft till egenägda fastigheter
- Tvättning och torkning av textilier vid Fredriksbergstvädden

Konsumtion

- Förbrukningsartiklar inköpta genom varuförsörjningen
- Livsmedel är idag beräknat på produkter som kostenheten anser viktiga att följa upp

Medicinska gaser

- Lustgas (N₂O)
- Sevorane (Narkosgas)
- Medicinsk koldioxid (CO₂)
- Teknisk koldioxid (CO₂)

F-Gas

- Köldmedialäckage vid egenägda fastigheter

Transporter

- Ambulanstransporter
- Ambulansflyg
- Godstransporter i egen regi
- Resor med verksamhetsleasade fordon och regionens bilpool
- Tjänsteresor i egen bil
- Tjänsteresor tåg och flyg
- Kollektivtrafik (buss)

Avfall

- Brännbart avfall för energiåtervinning från lasaretten

Finanser

- Kapital placerade i fonder särredovisas och ingår inte GHG-Protokollet.

Källor

För inhämtning av data till klimatbokslutet har information inhämtats av interna och externa källor, så som leverantörsfakturer och statistikprogram.

